

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4(α3): Η ΔΟΜΗ ΚΑΙ Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ/ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΘΕΣΜΟΣ

Διδάσκων: Θεόδωρος Ελευθεράκης
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΣΧΟΛΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται στην άδεια χρήσης **Creative Commons** και ειδικότερα ***Αναφορά – Μη εμπορική Χρήση – Όχι Παράγωγο Έργο v.3.0***
(Attribution – Non Commercial – Non-derivatives v.3.0)

[ή επιλογή ενός άλλου από τους έξι συνδυασμούς]

[και αντικατάσταση λογότυπου άδειας όπου αυτό έχει μπει (σελ. 1, σελ. 2 και τελευταία)]

- Εξαιρείται από την ως άνω άδεια υλικό που περιλαμβάνεται στις διαφάνειες του μαθήματος, και υπόκειται σε άλλου τύπου άδεια χρήσης. Η άδεια χρήσης στην οποία υπόκειται το υλικό αυτό αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Κρήτης**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Περιεχόμενα

- **Εισαγωγικά:** (6)
  - Έννοιες λειτουργίας της κοινωνίας (1)
  - Κοινωνική ομάδα (1)
  - Κοινωνικοποίηση & μηχανισμοί της (3)
  - Κοινωνικός ρόλος (1)
- **Ε) Κοινωνικός έλεγχος (Κ.Ε.)** (10)
  - Εισαγωγικά (3)
  - Μορφές κοινωνικού ελέγχου (3)
  - Φορείς και μέσα κοινωνικού ελέγχου (2)
  - Αποτελέσματα από υπερβολές κοινωνικού ελέγχου (2)
- **ΣΤ1) Κοινωνική οργάνωση (Κ.Ο.)** (11)
  - Εισαγωγικά (8)
  - Κοινωνικές διαδικασίες (3)
- **ΣΤ2) Κοινωνικός θεσμός (Κ.Θ.)** (4)
  - Εισαγωγικά (2)
  - Τύποι κοινωνικών θεσμών-συμπέρασμα (2)

Εισαγωγικά: Βασικές έννοιες ανάλυσης της λειτουργίας της κοινωνίας (1)

- Α. Κοινωνική ομάδα
- Β. Κοινωνικότητα και κοινωνική συνοχή
- Γ. Κοινωνικοποίηση
- Δ. Κοινωνικός ρόλος
- **Ε. Κοινωνικός έλεγχος**
- **ΣΤ. Κοινωνική οργάνωση, Κοινωνικός Θεσμός**
- Ζ. Κοινωνικοί οργανισμοί
- Η. Κοινωνική αλλαγή

Εισαγωγικά: Κοινωνική ομάδα (2)

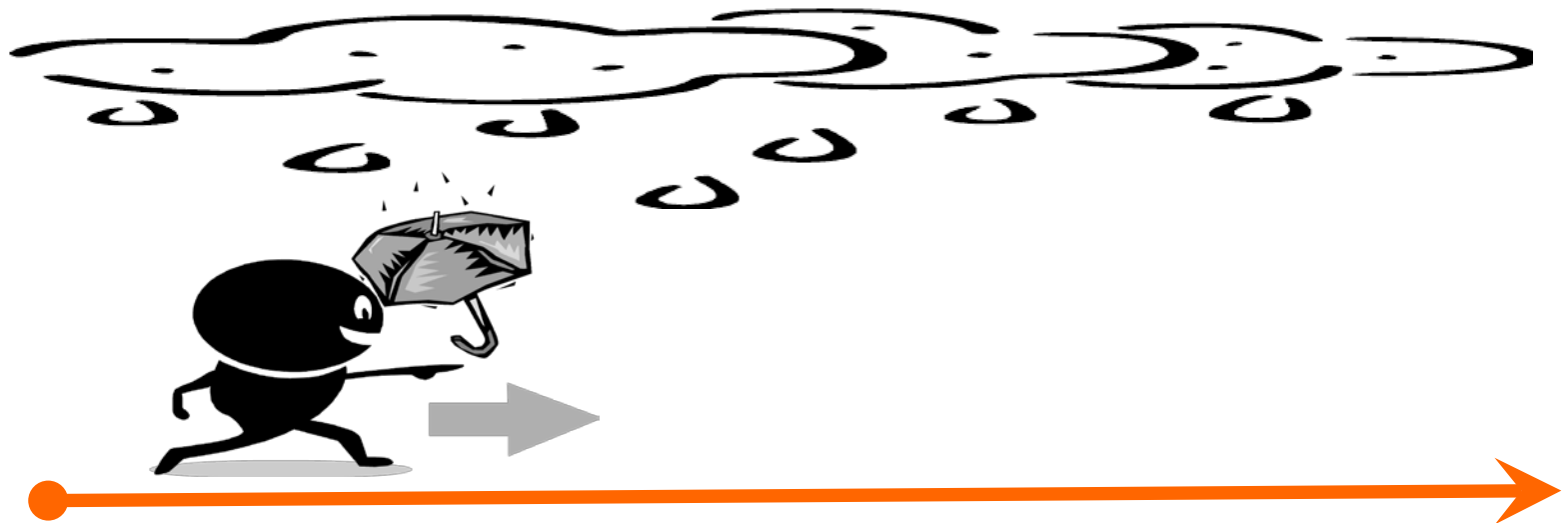
Κοινωνική ομάδα

- **Μέλη**, Υπεύθυνος
- Αλληλεπίδραση, Αλληλόδραση (**διαντίδραση**)
- Πλαίσια δομημένα
  - Αξιολογικά: Αρχές, **Αξίες**, ήθη, έθιμα
  - Κανονιστικά: **Κανόνες**, Έλεγχος (τυπικοί ή άτυποι), **θεσμοί**
- Πρότυπα, Ρόλοι, Δράση, **Συμπεριφορά**
- **Ταυτότητα**: αίσθηση του ανήκειν στην ομάδα από τους ίδιους και από τους άλλους

↓
ΚΟΙΝΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ

Κοινωνικοποίηση: ορισμός (1/3)

- Είναι μια εφ' όρου ζωής συνεχής και αδιάλειπτη πορεία/διαδικασία εκμάθησης, πρόσληψης και οικείωσης κανόνων, συμπεριφορών, θεσμών, αξιών, δεξιοτήτων, γνώσεων, ρόλων, που προοδευτικά μεταβάλλουν το νέο άτομο, το βρέφος της πρόσφατης γέννησης, σε πρόσωπο, συνειδητό μέλος της κοινωνικής ομάδας.
- Η μεταβολή αυτή εισάγει διαρκώς νέα στοιχεία και καθιστά την κοινωνικοποίηση πολύπλευρη, πολυεπίπεδη και πολυδιάστατη, έχει έξω από την ατομική ύπαρξη, και έναν διαχρονικό χαρακτήρα, στον οποίο νοητικά εντάσσουμε το πλήθος των στοιχείων που συναποτελούν τη συλλογική μνήμη της ανθρωπότητας.

Οικογένεια, σχολείο, γειτονιά, ομάδα συνομηλίκων, Μ.Μ.Ε., εκκλησία, επάγγελμα, ...

Κοινωνικοποίηση: μηχανισμοί (2/3)

- Για την πιο αποτελεσματική πορεία της κοινωνικοποίησης σε όλες τις ανθρώπινες κοινωνίες, απλές ή σύνθετες, υπάρχουν πολλαπλοί μηχανισμοί, οι οποίοι εξυπηρετούν και το άτομο και την κοινωνία, γιατί συμβάλλουν:
  - στη συντόμευση του χρόνου ένταξης του ατόμου και
  - στην αρμονικότερη συμβίωση του με τους άλλους.
- Οι μηχανισμοί κοινωνικοποίησης αυτοί είναι:
  - * η οργάνωση της κοινωνίας (κοινωνικές επιταγές, υποδείξεις, μηνύματα, συμβολισμοί, αρχές, κανόνες),
  - * η πορεία ταύτισης του ατόμου με τους άλλους (το άτομο επιχειρεί να ενταχθεί στο σύνολο, προσαρμόζοντας τις αντιλήψεις, πράξεις και ενέργειες, στις αντιλήψεις, πράξεις και ενέργειες της ομάδας. Βέβαια πάντοτε υπάρχει μια περιοχή **αυτονομίας**, που χαρακτηρίζει την ανθρώπινη ιδιαιτερότητα και επίσης τον διαπροσωπικό χαρακτήρα της κοινωνίας) και

Κοινωνικοποίηση: μηχανισμοί (3/3)

- *Οι μηχανισμοί κοινωνικοποίησης αυτοί είναι (συνέχ.):*
  - **η άσκηση της κοινωνικής κριτικής (το άτομο αντιλαμβάνεται πολύ ενωρίς τη σημασία της **επιδοκμασίας** και της **αποδοκμασίας**, της ενθάρρυνσης ή της αποθάρρυνσης.
Η έκφραση του προσώπου,
οι χειρονομίες,
τα θεσμοποιημένα σύμβολα,
οι σχηματικές παραστάσεις,
το ενδεχόμενο μιας ποινής ή μιας απώλειας της εμπιστοσύνης των άλλων
αποτελούν μέσα για την άσκηση της κοινωνικής κριτικής.*

Κοινωνικός ρόλος: εισαγωγή-ορισμός (1/1)

- *Η έννοια του «κοινωνικού ρόλου» εμφανίζεται ταυτόσημη της έννοιας της «κοινωνικής θέσης» και εκπροσωπεί μια πτυχή της πολλαπλότητας των κοινωνικών σχέσεων του ατόμου.*
- Ο ρόλος περιλαμβάνει ένα σύνολο δραστηριοτήτων που ασκούνται από ένα άτομο στα πλαίσια μιας θέσης και που προσδιορίζονται από το είδος της θέσης, αντιστοιχούν στο είδος της θέσης.
- Σε κάθε **θέση** αντιστοιχεί ένα είδος δραστηριοτήτων, ακόμη και ορισμένες μορφές συμπεριφοράς.
- Ο ρόλος ενός ατόμου είναι απάντηση στους ρόλους των άλλων.
- Από την άποψη αυτή η κοινωνία δεν είναι παρά ένα σύστημα ρόλων που διασταυρώνονται και αλληλοεξαρτώνται (π.χ. ο ρόλος του εργοδότη-του εργάτη, του συζύγου-της συζύγου, του μαθητή-του δασκάλου κ.λπ.) (Γκίκας, 1995: 46-47)

Ε) Κοινωνικός έλεγχος (Κ.Ε.) (1/3)

Εισαγωγικά:

- Είναι δύσκολο να υπάρξει γενικά αποδεκτός ορισμός για τον (Κ.Ε.)
- Οι εννοιολογικές αποκλίσεις του όρου είναι τόσες, όσοι και οι **ειδικοί μελετητές** που ενδιαφέρθηκαν να προσδιορίσουν:
  - τον τρόπο άσκησης,
  - τα όρια επιβολής και
  - το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο παρατηρείται το φαινόμενο του κοινωνικού ελέγχου.

Ε) Κοινωνικός έλεγχος (Κ.Ε.) (2/3)

- Παρόλα αυτά υπάρχουν ορισμένες γενικές εκτιμήσεις που προσφέρουν αρκετά στοιχεία για τον καθορισμό του κοινωνικού ελέγχου:
  - ΑΤΟΜΟ: Ο όρος (Κ.Ε.) υποδηλώνει κάποια δέσμευση των πράξεων του ατόμου από κάποιες υπερκείμενες συλλογικότητες (ομάδα, κοινότητα, κοινωνία).
    - Το άτομο εκλαμβάνεται ως μέλος της ελέγχουσας συλλογικότητας και η δέσμευση:
      - α) δεν αποτελεί αυθαίρετη παρέμβαση για αναστολή ατομικών ελευθεριών,
      - β) αλλά λειτουργική παρέμβαση που εναρμονίζεται με τους σκοπούς ύπαρξης και λειτουργίας της συλλογικότητας.
    - Ο (Κ.Ε.) μπορεί να επισημανθεί και στην πιο απλή κοινωνική αλληλεπίδραση, διαντίδραση. Είναι γνωστό ότι συχνά οι πράξεις μας παρεμποδίζουν την κανονική άσκηση του έργου των άλλων.
    - Ο κοινωνικός έλεγχος υπάρχει με τη σημασία μιας παρέμβασης στην ευρύτερη κοινωνική λειτουργία.

E) Κοινωνικός έλεγχος (Κ.Ε.) (3/3)

- **ΑΤΟΜΟ:** Από τη μελέτη των **ψυχοκοινωνικών αντιδράσεων του ατόμου**, οι ερευνητές πέρασαν το γενικότερο πρόβλημα του κοινωνικού ελέγχου στο μεθοδολογικό πλαίσιο του Συμπεριφορισμού (Πειραματική Ψυχολογία) και έφεραν στο προσκήνιο της έρευνας τις **διαδικασίες της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς**.
  - **Ενεργείται κοινωνικός έλεγχος (Κ.Ε.) στο άτομο**, δηλαδή δίνεται η παρακίνηση στο άτομο να αντισταθμίσει και να αναστείλει την παρεκκλίνουσα συμπεριφορά του.
  - Η **παρεκκλίνουσα συμπεριφορά** εκλαμβάνεται ως σοβαρή **εκτροπή** ή απόκλιση από μια σειρά κοινωνικών **δεοντολογικών κανόνων**.
- **ΚΟΙΝΩΝΙΑ:** Από την πλευρά του **κοινωνικού συστήματος** κοινωνικός έλεγχος (Κ.Ε.) είναι ένα **σύστημα δυνάμεων**:
  - δηλαδή ένα **σύνολο μέτρων και μηχανισμών**
  - **που, όταν εφαρμόζονται, εξασφαλίζεται η εξισορρόπηση του συστήματος.**

Ε) Κοινωνικός έλεγχος (Κ.Ε.) (1/3)

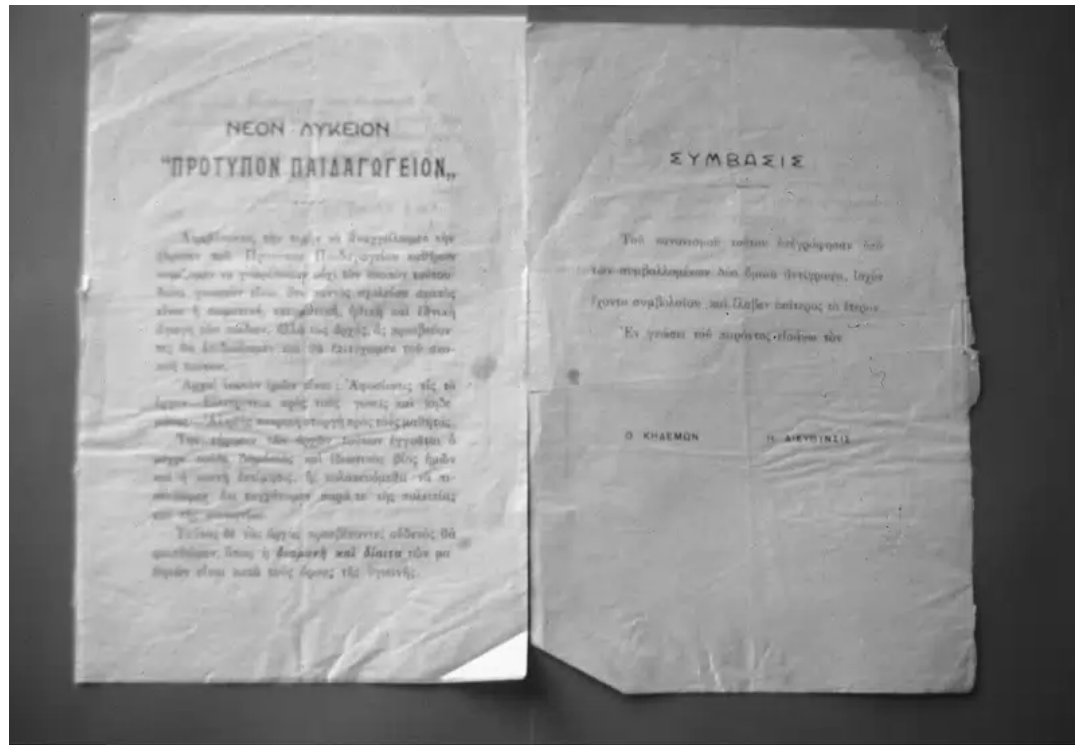
- Μορφές κοινωνικού ελέγχου (Κ.Ε.):
- α) Θετικός και αρνητικός.
  - «Θετικός» είναι εκείνος που συγκεντρώνει στοιχεία **επιδοκμασίας, αναγνώρισης και ανταμοιβής**, ενώ
  - «αρνητικός» εκείνος που εμπεριέχει **απειλές, ποινές, αποπομπές και αποδοκμασίες**.
    - Στοιχεία Θετικού Κ.Ε.: τα **βραβεία** που απονέμονται σε όσους διακρίνονται σε κάποιο διαγωνισμό, η **παρασημοφόρηση** των ηρώων, η **βαθμολογική προαγωγή** των υπαλλήλων «κατ' απόλυτη εκλογή», η **ανακήρυξη** ευεργετών, πρώτων πολιτών ή επίτιμων μελών - προέδρων, η **απονομή** πτυχίων ή διπλωμάτων.
    - Στοιχεία αρνητικού Κ.Ε.: η **φυλάκιση**, ο **εκτοπισμός**, η **στέρση των δικαιωμάτων**, η **απόλυση** από μια θέση, η **καθαίρεση** από ένα αξίωμα, η **αμαύρωση** του ποινικού μητρώου κ.ά.

Ε) Κοινωνικός έλεγχος (Κ.Ε.) (2/3)

- *Μορφές κοινωνικού ελέγχου (συνεχ.):*
- **β) Ενεργός και ενδεχόμενος.**
Στην άσκηση του Κ.Ε. είναι δυνατό να έχουμε **άμεση ενεργοποίηση του κοινωνικού συνόλου** ή **ενδεχόμενη ενεργοποίηση του** για εξαιρετικές περιπτώσεις.
- Ο Κ.Ε. παρεμβαίνει:
  - **αυτόματα** για ορισμένες κοινωνικές πράξεις (**ενεργός κοινωνικός έλεγχος**) ή
  - λειτουργεί **ως ενδεχόμενο** και παρεμβαίνει,
    - όταν οι αποκλίνουσες συμπεριφορές **απειλούν** επικίνδυνα την **κοινωνική συνοχή** ή
    - όταν εξαιρετικές ενέργειες επιβάλλεται να προβληθούν ως **πρότυπα για μίμηση** (**ενδεχόμενος κοινωνικός έλεγχος**).

Κανονισμός λειτουργίας σχολείου
Αναγγελία ίδρυσης και κανονισμός λειτουργίας του
ιδιωτικού εκπαιδευτηρίου "Πρότυπον
Παιδαγωγείον" στην Κωνσταντινούπολη.

Ε) Κοινωνικός έλεγχος (Κ.Ε.) (3/3)

- *Μορφές κοινωνικού ελέγχου (συνεχ.):*
- γ) Τυπικός και άτυπος.
  - «Τυπικός» είναι εκείνος που περιλαμβάνει σαφείς και ορισμένες από πριν διατάξεις, εντολές, προδιαγραφές, νόμους, κανονισμούς, καταστατικά, συντάγματα, διακηρύξεις. Ο έλεγχος αυτός είναι βασικός για τη λειτουργία πολλών συλλογικοτήτων και κοινωνικών ομάδων, γιατί, με το προτεινόμενο πλαίσιο ακριβούς λειτουργίας προδιαγράφει τα όρια των κοινωνικών σχέσεων σε βασικούς κοινωνικούς θεσμούς, όπως: οικογένεια, σχολείο, εκκλησία, διοίκηση, στρατός.
    - Στις περιπτώσεις του τυπικού κοινωνικού ελέγχου, **κάθε ρυθμιστική πρόβλεψη διατυπώνεται γραπτά** και κατοχυρώνεται με τις γνωστές διαδικασίες των προβλεπόμενων κυρώσεων.
  - Αντίθετα ο «άτυπος» παρεμβαίνει **έμμεσα**, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι είναι λιγότερο δραστικός.
    - Περιλαμβάνει επιδοκίμασιες ή αποδοκίμασιες που εκφράζονται: με **χαμόγελο, ειρωνεία, αυστηρότητα ύφους, χειρονομίες** ή ακόμη και **μαζικές εκδηλώσεις αναγνώρισης ή ανάλογες εκδηλώσεις αποστροφής ή απόρριψης**.

Ε) Κοινωνικός έλεγχος (Κ.Ε.) (1/2)

- **Φορείς & μέσα κοινωνικού ελέγχου (Κ.Ε.):**
  - Στις σύγχρονες οργανωμένες κοινωνίες, ο Κ.Ε. ασκείται από ορισμένες ομάδες (φορείς), που βέβαια δεν είναι απαραίτητο να συμπίπτουν με τις ομάδες που λειτουργούν ως φορείς κοινωνικοποίησης. Τέτοιες ομάδες είναι η οικογένεια, οι κοινωνικές τάξεις, το κράτος, οι φορείς της εκπαίδευσης και της επιστήμης, ο τύπος, οι οικονομικές επιχειρήσεις και διάφοροι πολιτιστικοί οργανισμοί.
  - Όλοι αυτοί οι φορείς χρησιμοποιούν **διάφορα μέσα**, που είναι φυσικό να **ποικίλλουν** από εποχή σε εποχή και από τόπο σε τόπο.
- Η ποικιλία των μέσων κοινωνικού ελέγχου ήταν περισσότερο εμφανής στις **κοινωνίες του παρελθόντος**, ενώ **σήμερα** διαπιστώνουμε μια σχετική ομοιογένεια. Το φαινόμενο οφείλεται στους περιορισμούς και την κλειστότητα των κοινωνιών του παρελθόντος και στην ταχύτατη διακίνηση των ιδεών, τις πολλαπλές δυνατότητες ενημέρωσης και την πολιτιστική ή μάλλον θεσμική επικοινωνία των κοινωνιών της εποχής μας.

Ε) Κοινωνικός έλεγχος (Κ.Ε.) (2/2)

- *Φορείς & μέσα κοινωνικού ελέγχου (συνεχ.):*
- Η τελευταία διαπίστωση οδηγεί στην αναγνώριση της **σπουδαιότητας του κοινωνικού ελέγχου για τη λειτουργία των κοινωνιών**, σε σημείο που να **θεωρείται απαραίτητη από μια κοινωνία η χρήση μέσων που δοκιμάστηκαν και αποδείχθηκαν αποτελεσματικά από κάποια άλλη κοινωνία.**
- Έτσι, διακινούνται **δοκιμασμένες μορφές κοινωνικού ελέγχου** και καθιερώνονται με γενικό κύρος στις επιμέρους εθνικές κοινωνίες. Το γεγονός αυτό δείχνει και μια άλλη πτυχή που συνδέεται με τη **σημασία ελέγχου** γι' αυτήν την ίδια τη **ζωή** της κοινωνίας, την **οργάνωση**, την **άμυνα**, τη **συνοχή** και τις **δυνατότητες επιβίωσης** της στις **περιπτώσεις κρίσεων και κινδύνων**.
- Είναι γνωστό ότι:
  - **α. κοινωνίες που άσκησαν πιο συστηματικό και ορθολογικό κοινωνικό έλεγχο** στα μέλη τους, είχαν **θεαματικότερα αποτελέσματα** στη **λειτουργία της κοινωνικοποίησης και των θεσμών**, ενώ
  - **β. κοινωνίες, που αγνόησαν ή εφάρμοσαν χαλαρά τον κοινωνικό έλεγχο**, είχαν **σοβαρά προβλήματα συνοχής**, **αντικοινωνικές εκρήξεις**, και, ορισμένες μάλιστα από αυτές, **εκφυλισμούς και θεσμική διάλυση**

Ε) Κοινωνικός έλεγχος (Κ.Ε.) (1/2)

- **Αποτελέσματα από υπερβολές κοινωνικού ελέγχου:**
- Ο Κ.Ε. δεν μπορεί να λειτουργεί αποκλειστικά με αφετηρία την ομάδα, όπου ανήκει το άτομο.
- Μία μονόπλευρη κατεύθυνσή του είναι φυσικό να δεσμεύει τις ατομικές ελευθερίες και να εισάγει αμφισβητήσεις για την ορθότητα των μέτρων.
- Άλλωστε, η έλλειψη ατομικών ελευθεριών είναι εύκολο να ισχυροποιήσει τον αρνητικό και να θέσει σε αχρηστία το θετικό έλεγχο.
- Γι' αυτό στις προηγμένες κοινωνίες δίδεται μεγάλη αξία στην αντίληψη του κοινωνικού ελέγχου που προέρχεται από:
  - αυτοεπίγνωση περιορισμού της ελευθερίας δράσης ως υψηλής ηθικής, θρησκευτικής, πολιτιστικής ή μορφωτικής επιταγής.

Ε) Κοινωνικός έλεγχος (Κ.Ε.) (2/2)

- *Αποτελέσματα από υπερβολές κοινωνικού ελέγχου (συνεχ.):*
- Το άτομο:
  - αναγνωρίζει τις αξιολογικές προτεραιότητες και
  - συνειδητοποιεί τη σημασία του κοινωνικού ελέγχου ως προσωπική του υπόθεση.
- Έτσι, δε διαχωρίζει τη θέση του από τις κοινωνικές ευθύνες, αλλά και δεν εντάσσεται δουλικά σε ένα πλαίσιο που είναι δυνατό να θεσμοθετεί την παρανομία και να προωθεί, σε κοινωνικό έλεγχο και μάλιστα αρνητικό, γνώμες και αποφάσεις ομάδων σε βάρος του συνόλου.
- Όχι σπάνια στις ιστορίες των κοινωνιών εμφανίζονται άτομα που ορθώνονται με αμφισβήτηση μπροστά σε μορφές αυταρχικού κοινωνικού ελέγχου, με βέβαια αμφίρροπα αποτελέσματα. Γι' αυτό και υπάρχουν ήρωες, επαναστάτες και ασυμβίβαστοι, που θεωρήθηκαν αργότερα ως μεγάλοι, ενώ οι σύγχρονοι τους χαρακτήρισαν ως εχθρούς της κοινωνίας. Η περίπτωση του **Σωκράτη** είναι η πιο αντιπροσωπευτική της κατηγορίας τέτοιων ανθρώπων.

Σ-----ς

ΣΤ1) Κοινωνική οργάνωση (Κ.Ο.) (1/11)

- (Κ.Ο.) προσδιορίζουμε την **άλλη**, μετά τον «πολιτισμό», **διάσταση που αναφέρεται ειδικά και συγκεκριμένα πλέον στην κοινωνική φύση του ανθρώπου**.
- **Πολιτισμική ανάπτυξη (πολιτισμός)** του ανθρώπινου γένους, αν και περιλαμβάνει στοιχεία κοινωνικής οργάνωσης, σημαίνει:
  - την **πολιτιστική δράση** «civilisation» (υλικά και πνευματικά έργα, δραστηριότητες & έθιμα) και
  - την **πνευματική καλλιέργεια** ή «culture» (αξίες, παραδόσεις, παιδεία, μόρφωση, αισθητική, εκλέπτυνση συμπεριφοράς) που συνιστάμενα διαμορφώνουν τον **τρόπο ζωής** των ανθρώπων κατά τόπους.
- Η **κοινωνία** και κάθε κοινωνική ομάδα αποτελείται από ένα **δίκτυο σχέσεων**.
- **Κοινωνική Οργάνωση είναι:**
  - Α. η **μορφολογία*** των σχέσεων του ανθρώπου με τους «άλλους», των σχέσεων που θεμελιώνονται πάνω σε συγκεκριμένους **κανόνες, αξίες και υλικά αγαθά -πολιτισμός-** μιας κοινωνικής ομάδας.
  - Β. ο σχηματισμός μιας **σταθερής δομής σχέσεων** μέσα σε μια ομάδα, η οποία παρέχει μία βάση από **πρότυπα σχέσεων** για τα νέα μέλη
- Στον πολιτισμό υπάρχουν, αλλά Ο **πολιτισμός** είναι η **βάση, το βάθος**, πάνω στο οποίο αναπτύσσεται η κοινωνική οργάνωση.

***μορφολογία:** διαμόρφωση τής εξωτερικής **μορφής και δομής** των όντων

ΣΤ1) Κοινωνική οργάνωση (Κ.Ο.) (2/11)

- Γι' αυτό και η κοινωνική οργάνωση δέχεται ως **πλαίσιο εφαρμογής της τους θεσμούς**, και εκεί επιχειρεί να **οργανώσει τις λεπτομέρειες των μηχανισμών που μορφοποιούν*** τις σχέσεις μεταξύ ατόμων, υποομάδων, ομάδων και ευρύτερων συνόλων.

* (σχηματίζουν, δίνουν μορφή, σχήμα, δομή)

ΣΤ1) Κοινωνική οργάνωση (Κ.Ο.) (3/11)

- Η κατανόηση της κοινωνικής οργάνωσης είναι δυνατή, αν σκεφτούμε τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι, ως κοινωνικές υπάρξεις, επιθυμούν και επιχειρούν τη συνάντηση και την επικοινωνία μεταξύ τους.

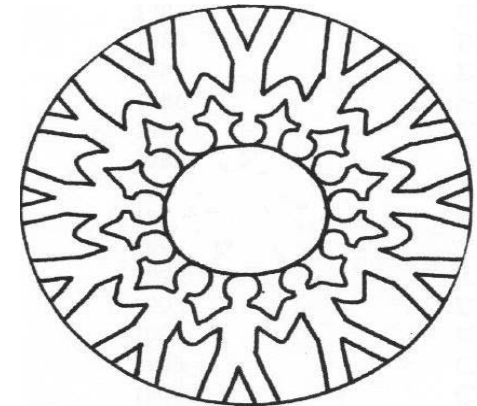
Εδώ λειτουργεί η **κοινωνικότητα** που, από τις πρώτες φάσεις της ζωής μας, μας φέρνει κοντά στους άλλους για τη δημιουργία σχέσεων.

ΣΤ1) Κοινωνική οργάνωση (Κ.Ο.) (4/11)

- Η **μικρή ομάδα των φίλων** στηρίζεται:
  - στην αίσθηση της γνωριμίας αυτών που την αποτελούν,
  - έχει συγκεκριμένες δραστηριότητες (και όχι ασαφείς) που επαναλαμβάνονται περιοδικά,
  - έχει τόπους και τρόπους συναντήσεων,
  - έχει είδη ενασχολήσεων και
  - δικό της κώδικα επικοινωνίας.

Έτσι, ευνοούνται η **λήψη αποφάσεων**, η **συλλογική ταύτιση** και οι **συναρτήσεις με τους άλλους**, πράγμα που **εξασφαλίζει μια εσωτερική συνοχή και κανονικότητα**.

Όταν η **κανονικότητα** αυτή λειτουργεί (χωρίς ταλαντεύσεις, διαφωνίες και εσωτερικούς διχασμούς), τότε **η μικρή ομάδα αποκτά ομοιογένεια και οργανική ενότητα**, τότε **λέμε ότι έχει «κοινωνική οργάνωση»**.

ΣΤ1) Κοινωνική οργάνωση (Κ.Ο.) (5/11)

- Αν διευρύνουμε το πλαίσιο, αλλά με βάση την **ίδια πρόθεση**, τους **ίδιους στόχους** και τις **ίδιες εσωτερικές διαδικασίες**, προεκτείνουμε τη μικρή

σε μεγαλύτερη ομάδα

ενός **συλλόγου**, μιας **ενορίας**, μιας **κοινότητας**,

ενός **δήμου**, τότε η έννοια της «κοινωνικής

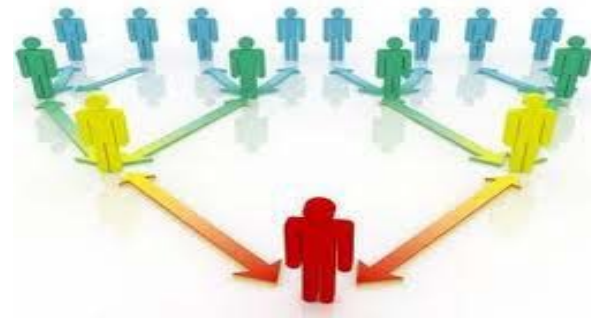
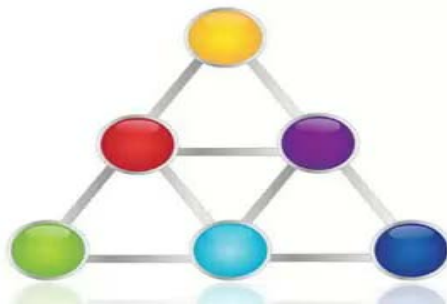
οργάνωσης» διευρύνεται, γίνεται

πολυπλοκότερη, πιο **σύνθετη**, αλλά και πάλι μας

υποδηλώνει εσωτερική συνοχή και κανονικότητα.

ΣΤ1) Κοινωνική οργάνωση (Κ.Ο.) (6/11)

- Αυτά είναι τα χαρακτηριστικά της «κοινωνικής οργάνωσης» μιας ομάδας (εσωτερική συνοχή και κανονικότητα), σε συγκεκριμένο χώρο, και μας αποκαλύπτουν την «κοινωνική δομή» της ομάδας αυτής (ένα όλο, που δομείται λειτουργικά από επιμέρους μέρη, που συνυπάρχουν σε οργανική συνάρτηση και αποβλέπουν στο συλλογικό αποτέλεσμα).

ΣΤ1) Κοινωνική οργάνωση (Κ.Ο.) (7/11)

- Στην **ανθρώπινη κοινωνική δομή** θα πρέπει να επισημάνουμε:
  - το **δυναμικό χαρακτήρα**,
  - τη **διαρκή αλληλοδράση** και
  - ένα **πλήθος σχέσεων ή αντιθέσεων**, με διαφορετική συνεκτικότητα ή απόσταση, χαλαρότητα ή εμπάθεια.
- Τα στοιχεία αυτά χαρακτηρίζονται ως **«κοινωνικές διαδικασίες»-Social processes** , που ειδικότερα σε μακρο-κοινωνικά επίπεδα εξελίσσονται:
  - σε **κανόνες** με παγκόσμιο κύρος,
  - σε **διαδικασίες** αναπόφευκτες για την κοινωνική οργάνωση, αλλά και για τη δικαίωση του κοινωνικού ανθρώπου.

ΣΤ1) Κοινωνική οργάνωση (Κ.Ο.) (8/11)

- Το **κοινωνικό σύστημα** είναι μια:
  - αυθύπαρκτη (υπάρχει από μόνο του),
  - αυτοτελής (έχει όρια),
  - σύνθετη (έχει συστατικά στοιχεία)
- **οντότητα** (κάτι παραπάνω από το άθροισμα των μερών του), δηλαδή την **ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ**.
- Αποτελείται από:
  - A. **ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΟΜΗ** -Social structure: **σταθερή διάταξη** των μερών
  - B. **ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ** -Social function: **σταθερή συμπεριφορά*** των μερών, η οποία εξασφαλίζει σταθερή συμπεριφορά του συστήματος

* -τρόπος ενέργειας ή ενεργειών, δραστηριοτήτων-

ΣΤ1) Κοινωνική οργάνωση (Κ.Ο.) (9/11)

Κοινωνικές διαδικασίες -σύνολο ενεργειών- είναι:

- * η **συνεργασία**, που είναι αμοιβαιότητα συμπεριφοράς για επίτευξη κοινού σκοπού και είναι ενδεχόμενο να εκδηλωθεί αυθόρμητα ή να υποδειχτεί να είναι τυπική ή άτυπη, να είναι φανερή ή μυστική, μικρής ή μεγάλης εμβέλειας και διάρκειας.
- * ο **ανταγωνισμός**, που αποτελεί στο πλαίσιο της ομάδας επιδίωξη επιτυχίας κάποιου προσωπικού στόχου με τελική διάκριση ή αποκλεισμό των άλλων. Ο ανταγωνισμός έχει **οριοθετημένη δράση** και **δεν αποστασιοποιείται από τους κανόνες δράσης**,
- * η **ανταλλαγή** είναι κι αυτή μια αμοιβαιότητα με θετικό χαρακτήρα που λειτουργεί ευεργετικά εκεί που υπάρχει «έλλειψη» ή «αναγκαιότητα συναλληλίας» ή «υπέρβαση απόστασης» ή «αντιπαλότητα». Η **κάθε μορφής βοήθεια, η ενθάρρυνση, το δώρο, οι συμβουλές, οι συμβιβασμοί, οι ιδέες, οι συμμαχίες, οι παροχές** είναι οι πιο γνωστές μορφές ανταλλαγής,

ΣΤ1) Κοινωνική οργάνωση (Κ.Ο.) (10/11)

- * η συμμόρφωση, που θεωρείται ως μία από τις πλέον απαραίτητες προϋποθέσεις της συλλογικής ζωής, είναι η αποδοχή των γενικά παραδεκτών κανόνων δικαίου. Είναι η **οργάνωση της προσωπικής ζωής σύμφωνα με ορισμένα πρότυπα** που μειώνουν στο ελάχιστο τις αντιπαλότητες και τις συγκρούσεις,
- * ο καταναγκασμός, που, σε αντίθεση προς τη συμμόρφωση, αποτελεί για το άτομο ή την ομάδα υποχρέωση αποδοχής μιας συλλογικής επιταγής. Περιπτώσεις καταναγκασμού θεωρούνται ο περιορισμός της κυκλοφορίας, η πολιτική απειλή, η εξορία κ.ά.,
- * η σύγκρουση, που, σε αντίθεση προς τον ανταγωνισμό, απορρίπτει κάθε οριοθετημένη δράση ή κανόνες και λειτουργεί χωρίς κανένα σεβασμό. Στην περίπτωση αυτή έχουμε **συγκρουόμενα μέρη**, έχουμε **αξίες** (δικαιοσύνη, ισότητα, όσια και ιερά, ειρήνη, τιμή και αξιοπρέπεια) και **αξιώσεις** (θέσεις, δύναμη, επιδιώξεις, ανεπαρκείς πόροι ζωής),

ΣΤ1) Κοινωνική οργάνωση (Κ.Ο.) (11/11)

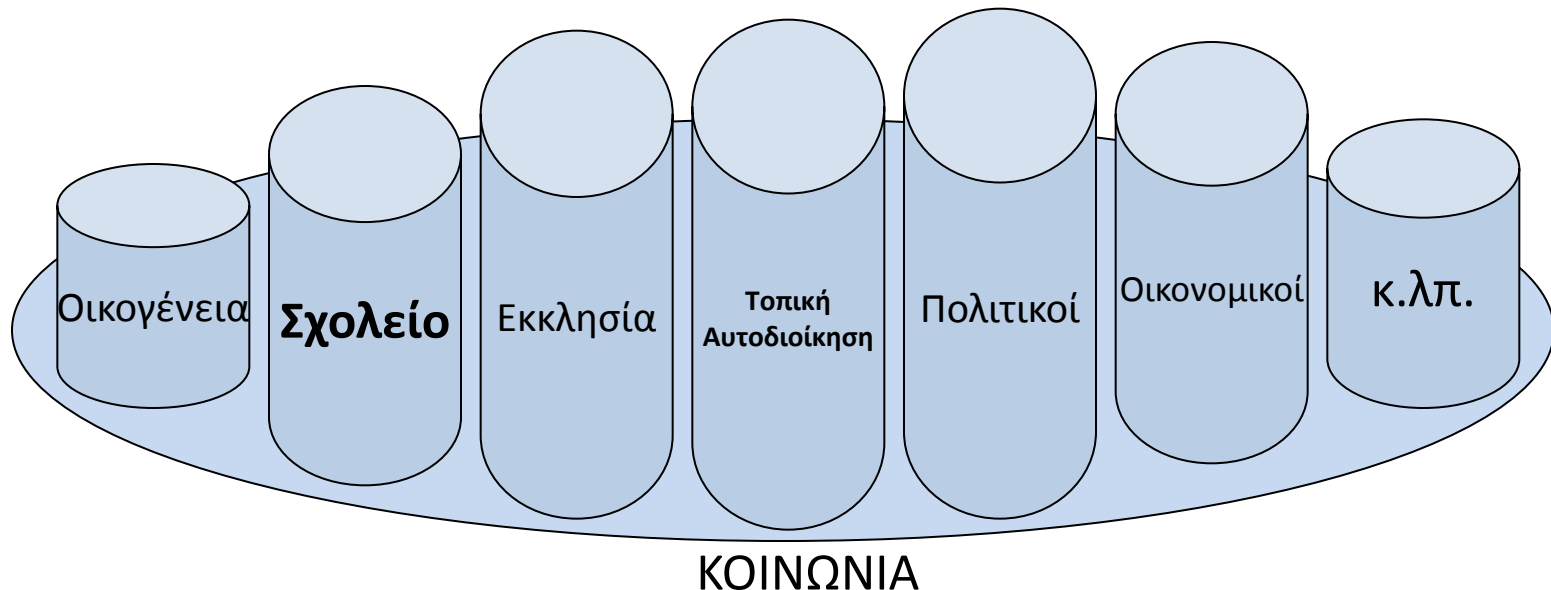
- * **οι κοινωνικές θέσεις, που αποτελούν καταξιωμένους κοινωνικούς ρόλους**, με αναφορά σε θεσμικές περιοχές που έχουν αυξημένο κύρος (πρωθυπουργός, καθηγητής πανεπιστημίου, στρατηγός, μητροπολίτης, αεροπόρος, τηλεπαρουσιαστής, ποδοσφαιριστής, τραγουδιστής, φοιτητής),
- * **το κοινωνικό γόητρο-κύρος, που, ως προέκταση σε ακόμη πιο καταξιωμένους κοινωνικούς ρόλους, δημιουργεί μια διαλεκτική σύγκριση ειδικής υπεροχής. Το κοινωνικό γόητρο εμπεριέχει την αίσθηση μιας αδιαμφισβήτητης υπεροχής**, (ήρωας πολέμου, αντιστασιακός, απόγονος αυτοκρατορικής οικογένειας, βιομήχανος, εφοπλιστής, πρεσβευτής, τραπεζίτης κ. ά.) και
- * **ο κοινωνικός ρόλος, που, όπως αναφέραμε, είναι πρότυπο δράσης** που προέρχεται από την κοινωνική θέση ή το κοινωνικό κύρος και συνεπώς αποτελεί τη δυναμική πλευρά των δομημένων κοινωνικών θέσεων. Ο κοινωνικός ρόλος συνδέεται αναπόσπαστα με το υποκείμενο, δίνοντας ή παίρνοντας από αυτό το κύρος που διαθέτει (ο ρόλος του πατέρα, του γιου, του φοιτητή, της μητέρας, της ηθοποιού, της βουλευτού, του στρατιώτη, του πολίτη, του δασκάλου).

ΣΤ2) Κοινωνικός Θεσμός (Κ.Θ.) (1/4)

- Η έννοια του θεσμού είναι συναρτημένη με την έννοια της κοινωνικής οργάνωσης, καθότι η (Κ.Θ.) είναι ακριβώς το **σύνολο των κοινωνικών θεσμών**.
- Ο **κοινωνικός θεσμός (Κ.Θ.)** είναι αυτό που έχει «τεθεί», αυτό που έχει επιβληθεί ή καθιερωθεί από:
  - την κρατική εξουσία ή
  - τη γενική βούληση
- και είναι **σχετικά σταθερές σχέσεις των ατόμων**:
  - μεταξύ τους και
  - απέναντι στα παραγωγικά μέσα ή
  - στις πολιτιστικές κοινωνικές λειτουργίες (π.χ. θεσμός δουλείας, ατομικής ιδιοκτησίας, παιδείας, τέχνης κ.λπ.).

ΣΤ2) Κοινωνικός Θεσμός (Κ.Θ.) (2/4)

- παγιωμένα δίκτυα συμπεριφορών (τρόπος ενέργειας), *δράσεων* και *ρόλων*
- ένα σύστημα/σύνολο εξειδικευμένων & παγιωμένων **κοινωνικών λειτουργιών**, το οποίο δημιουργεί ηθική και νομική κατάσταση

ΣΤ2) Κοινωνικός θεσμός (Κ.Θ.) (3/4)

- Έτσι, οι *Κοινωνικοί θεσμοί (Κ.Θ.)* μπορούν να κατηγοριοποιηθούν
  - σε **τυπικούς**, που καθιερώνει η κρατική εξουσία με **νόμους** και
  - σε **άτυπους**, που καθιερώνουν κοινωνικοί παράγοντες που προκαλούν βαθμιαίες μεταβολές στην κοινωνική οργάνωση, ή η κοινωνική βούληση που τους καθιερώνει με τη μορφή του εθίμου, τους οποίους **αποδέχεται η κρατική εξουσία** ως προϊόν εξέλιξης ή σιωπηρής κοινωνικής σύμβασης.

ΣΤ2) Κοινωνικός Θεσμός (Κ.Θ.) (4/4)

- Η παράδοση ως μεταφορά σταθερών κοινωνικών σχέσεων και πολιτιστικών αγαθών, αφενός, αλλά και, αφετέρου, η αλλαγή και ο μετασχηματισμός της κοινωνίας, που οφείλεται στην πολιτιστική, στην οικονομική, στην επιστημονική και τεχνολογική/τεχνική εξέλιξη κ.λπ. συντείνουν στη **διατήρηση** ή το μετασχηματισμό και τη **μετεξέλιξη** των κοινωνικών θεσμών.
- Οι μαρξιστές κοινωνιολόγοι πιστεύουν ότι τους κοινωνικούς θεσμούς επιβάλλει η **κυρίαρχη τάξη** της κοινωνίας για να εκμεταλλεύεται τις κυριαρχούμενες τάξεις. Πάντως, η **κοινωνία χωρίς κοινωνικούς θεσμούς** (άρα και κοινωνική οργάνωση) είναι μια μη οργανωμένη κοινωνία ή δεν είναι καν κοινωνία αφού η οργάνωση είναι –αδιάφορο σε ποιο βαθμό– απαραίτητο και βασικό στοιχείο για την κοινωνία.

Τέλος Ενότητας

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης